

רק מיסוד המידות האלה, האצילות הזאת והעצירת הזאת, ראויים להגיע למתן תורה ולהיות תלפיות-חכמים. מהענקיות המידות והמוסריות של אברהם אבינו זוכים למתן תורה עליידי הנכבד שלו. "דרך ארץ קדמה לתורה". המידות הן הבסיס לזכייה לתורה. בלא זה אין זכייה לתורה. אפילו אם יהיה האדם כמורגה גדולה של ידיעת התורה, חריף ובקי, מפלפל ומגיד שיעור, אם חסרות לו המידות - אין לו אחיזה בתורה.

במסכת יומא אומרים חז"ל: "זאת התורה אשר שם משה". זכה - נעשית לו עם חיים. לא זכה - נעשית לו עם מיתה". אם זכה ויש לו זכות יסודית, נשמתי, אצילית ושייכות למידות של אברהם אבינו - אז התורה נעשית לו עם חיים. אבל אם חסרה לו היסודיות הזאת - הגדלות של האהבה המקפת את כל הבריות כולן וכל ישראל כולם - אז חסרה לו האחיזה האמיתית בתורה והקליטה האמיתית של תורה והיא נהפכה לו לסם מות.

כשהמידות של אברהם אבינו עולות אל משה רבינו התלמיד-החכם הראשון שלנו, ראש-השיבה הראשון שלנו - אז מופיעה מסירות-נפש יותר גדולה מאשר אצל אברהם אבינו. משה רבינו מודיע: "אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב". אני מודה באשמה ועכשיו "אם תשא חטאתם" הרי טוב, אני ממשיך את היחסים בינינו. המלה "אם" משמשת גם כמובן של כאשר. גפושים עם דיבורים מרעיעים ומזעזעים מצד משה רבינו. "אם תשא חטאתם", זה הכרח! "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת!" אני מנתק יחסים, אני ברוגז. "ב'אגרות" מובא שספרו של רבנו-של-עולם הוא ספר החיים, ספר הנצח, ספר העולם-הבא. זאת מסירות-נפש והפקרה עצמית יותר גדולה מזו של אברהם אבינו. כאן מתגלה עומק האהבה של כלל-ישראל עד כדי מסירת-עולם-הבא שלו.

שיחות הרצ"ה שמות, 344-345, 349-350

יולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים. לכל האלה והמופתים... אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דבר לך, י-ב).

בשלושת פסוקיה האחרונים, תותמת התורה במעלותיו של משה רבנו. הראשונה שבהן: "יולא קם נביא עוד בישראל כמשה". זהו אחד מייג עיקרי הדת: להאמין שאין נביא גדול בנבואה כמשה. אפילו על המלך המשיח במהרה בימינו, אומר הרמב"ם, שיינביא גדול הוא קרוב למשה רבנו" (הל' תשובה ט, א). אך כמשה, וכל-שכן גדול ממנו - לא קם ולא יקום.

עד היכן הגיעה השגתו הנבואית? - כשביקש להוסיף על השגתו בידעת ה', אמר לו הכורא: "לא תוכל לראת את פני, כי לא יראני האדם (נח"י שמות ל, ט). אם אוסיף על מה שהשגת כבר, ואפילו מעט - לא תוכל להישאר בחיים. ואמנם לאחר מותו - ישני מה שלא ישנו שאר צדיקים לאחר מיתתו - אורחיים לשמות שם). משמע, שהשיג כבר כל מה שאפשר לבשר-ודם להשיג בעולם הזה! ומתי אמר לו ה' דבר זה! - אחר חטא העגל, מיד אחר היציאה ממצרים; היינו: בהיותו בן שמונים, ארבעים שנה לפני פטירתו!

כלי פנוי מכול יותר!

אולם, אולי מותר לומר, שהודו של משה מכל הנביאים נובע בעיקר מנקודה אחרת: הענווה. "והאיש משה ענו מאד, מכל האדם אשר על פני האדמה" (נבמי יב, ט). ככל שהאדם רואה עצמו כישות עצמאית - בה-במידה נסתר ממנו הכבוד האלקי. להיות ישות עצמאית, פירושו: להגדיל את מציאותו המדומה של העולם הזה, של עצמי - ודבר זה מסתיר את המציאות האמיתית, של "יאהן עוד מלבדו" (דבר ד, לה).

- אולם אדרבה: התורה כהרה לסיים בשבירת הלוחות, משום שדווקא בזה מוכח עד תיבן טמון הוא! שאף כשמשה עושה מדעת עצמו - גם אז אין טמון כמוהו, והשכינה משבת אתו על כך. ובזה תשובה לסבורים, ששפלות-רוח יתרה וענווה מופלגת, עומדות בסתירה לעצמאות המחשבה של האדם, וכביכול הופכות אותו לימאונה צייתנית. - עונה לכך התורה במקלותיה האחרונות: משה הוא תשובתכם! הוא, שלא היה בטל ושפל ממנו לפני ה' - והראיה: שהיה גדול הנביאים - הנה הוא מבצע מדעתו מעשה, ששום עצמאי-מחשבה בעל אמונה לא היה שנו לעשות! להשליך ולשבר את התורה הקדושה שקיבל מן השכינה...!! ללמדך: שענווה ושפלות לפני ה', מובילות לפסגת החשיבה האנושית! שרק באמצעותו, מסוגל בשר-ודם להפעיל ולכוון מדעתו לחשיבה האלקית. "הן יראת ה', היא חכמה" (איוב כח, כח) - ואין פלתה.

- * -

אין עניו כמשה - ואין נביא כמשה. אך כל אחד מאתנו - לפי כוחו - נתבע ללכת בדרכו זו של הרועה הנאמן, וראשית כל: לקנות ענווה. וכמו שכתב הרמב"ם, שבמידת הענווה צריך להרחיק עד הקצה האחרון, ולכן "יאמר במשה רבנו: ענו מאד, ולא אמר יענו בלבד" (הל' דעות ג, ט). ובכן, יקרבו הימים בהם תתקיים בנו תפילת משה רבנו: "ימי יתן כל עם ה' נביאים" (נבמי יא, טז), וכן בהטחת הנביא (ויאל ג, א): "אשפוך את רוחי על כל בשר, ונבאו בניכם ונביתכם" - במהרה בימינו, אמן!

(י) וענתה הניחה לי "וענתה הניחה לי", אמר רבן שמואל אמר: עד שמסר עצמו למיתה עליהם אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרן שנאמר "ואם אין מחני נא". משה רבנו ע"ה מלמד שתפסו משה להקב"ה כביכול כאדם

שתופס לחברו בבגדו, ואמר לו: רבנו של עולם, אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם. יסוד הדבר, שכאן נפגשה סתירה בהתחייבות חק ההנהגה, שמצד ישראל, שכבר אבדו בזה הרבה מערכם עד שלא היו ראויים לאותה המעלה שכיוונה בהם ההנהגה האלהית, היו ראויים לכליון, כדי שע"י זה ההעדר יבא עם שלם ומוכשר לאותו הטוב הראוי להיות לפי הכונה העליונה. אלא שמשה רבנו ע"ה עמד בפרץ, וע"י כחו הגדול שהתאמץ להנהיגם ולרוממם גם משפל מצבם, עד שלסוף יזכו לבא למעלה העליונה העתידה להם, דבר זה עיכב את המהלך שהיה ראוי לפי ההנהגה האלהית מצד עצמה וממילא אי אפשר שיבא עליהם כליון חס וחלילה, באשר יש להם תקוה להיות מתקונים. והמשל יפה כאדם שתופס את חברו בבגדו, שאם היה רצון האדם חזק ומוסכם דוקא ללכת ולא להיות שוה בדעתו לדעת המעכבו היה אפשר לעזוב הבגד בידו. אמנם מה שהתעכב ע"י תפיסת הבגד הוא אות שכך הוא גם כן רצון המעוכב, שע"י עיכובו של חברו יתעכב. כמו כן ההשגחה האלהית הכינה גדולי העם, שאף בשעת הקלקלה היותר נוראה שראוי כבר מצד סדרי ההשגחה לבא לכלל תיקון של אנשים שלמים הראויים לבסוף לתכלית הטוב, שיגזר כליון חרוץ מצד העם שקלקל מעשיו הרבה עד שאי אפשר לו כלל שיתרומם כי אם שירד וישפל מטה מטה. אמנם כל זה הוא רק מצד כללותו, אבל צדיק יסוד עולם" וע"י יחיד שנבחר להיות מעז לעתות בצרה"י, שהוא יתקן את הכלל שישבו להיות ראויים לבא לחפץ עליון שהוא תור אדם המעלה" יעוכב הסדר, ותחת כליון חרוץ יבא שטף צדקה" ועל כיוצא בזה נאמרי "ומלט הוא את העיר בחכמתו".

מחני נא מספרך אשר כתבת! אני מנתק יחסים, אני ברוגז. "ב'אגרות" מובא שספרו של רבנו-של-עולם הוא ספר החיים, ספר הנצח, ספר העולם-הבא. זאת מסירות-נפש והפקרה עצמית יותר גדולה מזו של אברהם אבינו. כאן מתגלה עומק האהבה של כלל-ישראל עד כדי מסירת-עולם-הבא שלו.

שיחות הרצ"ה שמות, 344-345, 349-350

יולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים. לכל האלה והמופתים... אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דבר לך, י-ב).

בשלושת פסוקיה האחרונים, תותמת התורה במעלותיו של משה רבנו. הראשונה שבהן: "יולא קם נביא עוד בישראל כמשה". זהו אחד מייג עיקרי הדת: להאמין שאין נביא גדול בנבואה כמשה. אפילו על המלך המשיח במהרה בימינו, אומר הרמב"ם, שיינביא גדול הוא קרוב למשה רבנו" (הל' תשובה ט, א). אך כמשה, וכל-שכן גדול ממנו - לא קם ולא יקום.

עד היכן הגיעה השגתו הנבואית? - כשביקש להוסיף על השגתו בידעת ה', אמר לו הכורא: "לא תוכל לראת את פני, כי לא יראני האדם (נח"י שמות ל, ט). אם אוסיף על מה שהשגת כבר, ואפילו מעט - לא תוכל להישאר בחיים. ואמנם לאחר מותו - ישני מה שלא ישנו שאר צדיקים לאחר מיתתו - אורחיים לשמות שם). משמע, שהשיג כבר כל מה שאפשר לבשר-ודם להשיג בעולם הזה! ומתי אמר לו ה' דבר זה! - אחר חטא העגל, מיד אחר היציאה ממצרים; היינו: בהיותו בן שמונים, ארבעים שנה לפני פטירתו!

כלי פנוי מכול יותר!

אולם, אולי מותר לומר, שהודו של משה מכל הנביאים נובע בעיקר מנקודה אחרת: הענווה. "והאיש משה ענו מאד, מכל האדם אשר על פני האדמה" (נבמי יב, ט). ככל שהאדם רואה עצמו כישות עצמאית - בה-במידה נסתר ממנו הכבוד האלקי. להיות ישות עצמאית, פירושו: להגדיל את מציאותו המדומה של העולם הזה, של עצמי - ודבר זה מסתיר את המציאות האמיתית, של "יאהן עוד מלבדו" (דבר ד, לה).

- אולם אדרבה: התורה כהרה לסיים בשבירת הלוחות, משום שדווקא בזה מוכח עד תיבן טמון הוא! שאף כשמשה עושה מדעת עצמו - גם אז אין טמון כמוהו, והשכינה משבת אתו על כך. ובזה תשובה לסבורים, ששפלות-רוח יתרה וענווה מופלגת, עומדות בסתירה לעצמאות המחשבה של האדם, וכביכול הופכות אותו לימאונה צייתנית. - עונה לכך התורה במקלותיה האחרונות: משה הוא תשובתכם! הוא, שלא היה בטל ושפל ממנו לפני ה' - והראיה: שהיה גדול הנביאים - הנה הוא מבצע מדעתו מעשה, ששום עצמאי-מחשבה בעל אמונה לא היה שנו לעשות! להשליך ולשבר את התורה הקדושה שקיבל מן השכינה...!! ללמדך: שענווה ושפלות לפני ה', מובילות לפסגת החשיבה האנושית! שרק באמצעותו, מסוגל בשר-ודם להפעיל ולכוון מדעתו לחשיבה האלקית. "הן יראת ה', היא חכמה" (איוב כח, כח) - ואין פלתה.

- * -

אין עניו כמשה - ואין נביא כמשה. אך כל אחד מאתנו - לפי כוחו - נתבע ללכת בדרכו זו של הרועה הנאמן, וראשית כל: לקנות ענווה. וכמו שכתב הרמב"ם, שבמידת הענווה צריך להרחיק עד הקצה האחרון, ולכן "יאמר במשה רבנו: ענו מאד, ולא אמר יענו בלבד" (הל' דעות ג, ט). ובכן, יקרבו הימים בהם תתקיים בנו תפילת משה רבנו: "ימי יתן כל עם ה' נביאים" (נבמי יא, טז), וכן בהטחת הנביא (ויאל ג, א): "אשפוך את רוחי על כל בשר, ונבאו בניכם ונביתכם" - במהרה בימינו, אמן!